

Iwona Kumor

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń
Katedra Rachunkowości
iwona.kumor@ue.katowice.pl

Lucyna Poniatowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń
Katedra Rachunkowości
lucyna.poniatowska@ue.katowice.pl

**WPŁYW REZERW NA ZOBOWIĄZANIA
NA OBRAZ JEDNOSTKI PREZENTOWANEJ
W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM
NA PRZYKŁADZIE SPÓŁEK Z BRANŻY
ENERGETYCZNEJ OBJĘTYCH WIG 30**

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest problematyce rezerw na zobowiązania jako kategorii sprawozdawczej. Celem artykułu jest analiza wpływu rezerw na zobowiązania na wartości prezentowane w sprawozdaniach finansowych spółek branży energetycznej objętych WIG 30, notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. W artykule scharakteryzowano stosowaną przez spółki politykę rachunkowości w obszarze rezerw, opisano rodzaje, przyczyny i sposób tworzenia rezerw. Przedstawiono wpływ rezerw na zobowiązania na sprawozdanie finansowe i wynik finansowy w nim prezentowany. Zastosowanymi metodami badawczymi były analiza literatury przedmiotu i regulacji rachunkowości oraz metoda analizy przypadków oraz indukcji i dedukcji.

Słowa kluczowe: rezerwy na zobowiązania, sprawozdanie finansowe, polityka rachunkowości.

Wprowadzenie

Rezerwy na zobowiązania, podobnie jak inne składniki pasywów i aktywów, które ujawniane są w sprawozdaniu finansowym, powinny być rozpatrywane w perspektywie długookresowej wynikającej z nadrzędnej koncepcji rachunkowości, czyli kontynuacji działalności. Tworzenie rezerw w rachunkowości jest przejawem przestrzegania zasad rachunkowości, a zwłaszcza zasady ostrożności, jest także sposobem zabezpieczenia się jednostek przed negatyw-

nymi skutkami przyszłych zdarzeń o niepewnym charakterze. Fakt, utworzenia rezerwy, a następnie jej rozwiązania na skutek wykorzystania lub niewykorzystania ma swoje skutki sprawozdawcze i może w istotny sposób wpłynąć na obraz sytuacji prezentowany w sprawozdaniu finansowym, rezerwy są bowiem kategorią bilansową i wynikową.

Celem artykułu jest przedstawienie wpływu rezerw na zobowiązania na wartości prezentowane w sprawozdaniu finansowym spółek branży energetycznej WIG 30 za lata 2010-2014.

W artykule wykorzystano metodę studiów literatury przedmiotu i regulacji rachunkowości oraz metodę analizy przypadków.

1. Istota i skutki sprawozdawcze tworzenia rezerw w rachunkowości

W ustawie o rachunkowości i Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) rezerwy definiowane są jako zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne [ustawa z dnia 29 września 1994 r.; MSSF, 2004]. Zgodnie z art. 35d ust.1 ustawy o rachunkowości rezerwy tworzy się na:

- 1) pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązania, których kwotę można w sposób wiarygodny oszacować, a w szczególności na straty z transakcji gospodarczych w toku, w tym z tytułu udzielonych gwarancji, poręczeń, operacji kredytowych, skutków toczącego się postępowania sądowego,
- 2) przyszłe zobowiązania spowodowane restrukturyzacją, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów jednostka jest zobowiązana do jej przeprowadzenia lub zawarła w sprawie wiążące umowy, a plany restrukturyzacji pozwalają w sposób wiarygodny oszacować wartość tych przyszłych zobowiązań.

Odrębnie przepisy ustawowe określają sposób tworzenia rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego (art. 37 ustawy) oraz rezerwy z tytułu utraty zdolności do kontynuacji działalności (art. 29 ustawy). Szczególnym rodzajem rezerw wymienianych w ustawie o rachunkowości są bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, które stanowią prawdopodobne zobowiązania przypadające na bieżący okres sprawozdawczy wynikające w szczególności z obowiązku wykonania związanych z bieżącą działalnością przyszłych świadczeń na rzecz pracowników, w tym świadczeń emerytalnych, a także przyszłych świadczeń wobec nieznanymi osobami, których kwotę można oszacować w sposób wiarygodny, mimo że data powstania zobowiązania nie jest jeszcze znana, w tym z tytułu napraw gwarancyjnych i rękojmi za sprzedane produkty długotrwałego użytku [ustawa o rachunkowości].

W MSSF rezerwom poświęcony jest MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”, który określa kryteria ich ujmowania, zasady wyceny i tworzenia oraz sposób prezentacji w sprawozdaniu finansowym [MSR 37]. Podobnie jak w przepisach krajowych, również w MSSF odrębnie regulowane są rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego i świadczeń pracowniczych.

Zgodnie z krajowymi i międzynarodowymi regulacjami rachunkowości rezerwy są tworzone wówczas gdy na jednostce ciąży istniejący obowiązek, wynikający ze zdarzeń przeszłych, gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz wówczas gdy można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego obowiązku [MSR 37].

Rezerwy na zobowiązania są kategorią bilansową. W bilansie prezentuje się je w grupie „Zobowiązań i rezerw na zobowiązania” trzech odrębnych pozycjach w następujący sposób:

B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania,

I. Rezerwy na zobowiązania.

1. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.
2. Rezerwy na świadczenia emerytalne i podobne:
 - długoterminowe,
 - krótkoterminowe.
3. Pozostałe rezerwy:
 - długoterminowe,
 - krótkoterminowe [Poniatowska, 2009, s. 373; Duraj, 2004, s. 84].

MSSF nie określają tak szczegółowo jak ustawa o rachunkowości sposobu prezentacji rezerw w sprawozdaniu finansowym. Według MSR 1 w sprawozdaniu z sytuacji finansowej odnośnie informacji o rezerwach, należy wykazać co najmniej pozycję rezerwy i zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Szczególnie istotną kwestią związaną z skutkami sprawozdawczymi tworzenia rezerw są zasady ich wyceny [Poniatowska, 2011, s. 255]. Wycena rezerw dotyczy zdarzenia przeszłego i niepewnego co do kwoty lub terminu wystąpienia świadczenia i dlatego często wymaga przyjęcia wartości szacunkowych. Kwota, na którą tworzona jest rezerwa, powinna stanowić najbardziej prawdopodobny na dzień bilansowy szacunek wydatku, którego zapłata jest nieodzowna dla spełnienia obowiązku [MSR 37]. Według ustawy o rachunkowości rezerwy wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości.

Tworzenie i rozwiązywanie niewykorzystanych rezerw powoduje także określone skutki w wyniku finansowym, rezerwy są bowiem także kategorią

wynikową. Zgodnie z ustawą o rachunkowości rezerwy tworzy się, w zależności od rodzaju, w ciężar kosztów podstawowej i pozostałej działalności operacyjnej, kosztów finansowych, podatku dochodowego, kapitału z aktualizacji wyceny czy wyniku finansowego z lat ubiegłych¹ [Poniatońska, 2014, s. 260; Kamela-Sowińska, 2010, s. 135]. Podobne zasady tworzenia rezerw określają MSSF. Rozwiązanie niewykorzystanych rezerw powoduje natomiast powstanie przychodów lub innych całkowitych dochodów.

Rezerwy rozpatrywane jak kategoria wynikowa mają swoje odzwierciedlenie w drugim podstawowym elemencie sprawozdania finansowego, jakim jest rachunku zysków i strat. Odniesienie skutków utworzenia rezerw określa sposób ich ujęcia w rachunku zysków i strat [Poniatońska, 2009, s. 377], Prezentuje go tabela 1.

Tabela 1. Ujęcie rezerw w rachunku zysków i strat

A	Przychody ze sprzedaży i zrównane z nimi
B	Koszty działalności operacyjnej w tym bierno rozliczenia międzyokresowe kosztów
C	Zysk/Strata ze sprzedaży
D	Pozostałe przychody operacyjne
E	Pozostałe koszty operacyjne w tym rezerwy tworzone w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych
F	Zysk/Strata z działalności operacyjnej
G	Przychody finansowe
H	Koszty finansowe w tym rezerwy tworzone w ciężar kosztów finansowych
I	Zysk/Strata z działalności gospodarczej
J	Wynik zdarzeń nadzwyczajnych
I	Zyski nadzwyczajne
II	Straty nadzwyczajne w tym rezerwy związane ze zdarzeniami nadzwyczajnymi
K	Zysk/Strata brutto
L	Podatek dochodowy w tym rezerwa na podatek dochodowy
M	Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty)
O	Zysk/Strata netto

Źródło: [Poniatońska, 2009, s. 378].

Rezerwy jako kategoria sprawozdawcza dają duże możliwości w zakresie kształtowania sprawozdania finansowego w obszarze zobowiązań, wyniku finansowego i innych pozycji kapitałów własnych. Rozwiązanie rezerwy w wyniku jej wykorzystania powoduje uznanie zobowiązań, w przypadku niewykorzystania rezerwy i w związku z tym jej rozwiązania uznaje się przychód z tego tytułu. Zbędne utworzenie rezerwy zniekształci wynik finansowy dwóch okresów, natomiast nieutworzenie jej zwiększa ryzyko podziału nadmiernych zy-

¹ Do końca 2015 r. rezerwy mogły być tworzone także w ciężar strat nadzwyczajnych.

sków. W obszarze rezerw istnieje możliwość subiektywnych wyborów, które czynią rezerwy szczególnym instrumentem kształtowania wyniku finansowego jednostki [Strojek-Filus i Kumor, 2015, s. 125]. Rezerwy mogą wpływać zarówno na zmniejszenie wyniku finansowego i całkowitego dochodu, jak i na ich zwiększenie.

2. Rodzaje rezerw tworzonych przez spółki z branży energetycznej objęte WIG 30 oraz ich wpływ na sprawozdanie finansowe

Indeks WIG 30 obejmuje 30 największych, najbardziej płynnych spółek z Głównego Rynku GPW. Branża energetyczna objęta tym indeksem dotyczy następujących podmiotów: Tauron Polska Energia, PGE Polska Grupa Energetyczna oraz Enea SA. Podstawowym rodzajem działalności badanych spółek jest produkcja, dystrybucja oraz sprzedaż energii elektrycznej i ciepłej.

Wszystkie poddane analizie spółki z sektora energetycznego tworzyły rezerwy na zobowiązania. Uzyskane ze sprawozdań finansowych badanych podmiotów informacje o rezerwach, zostały ujęte w następujących obszarach:

- 1) Polityka rachunkowości w zakresie rezerw, ich ujawnianie i wycena,
- 2) Prezentacja rezerw według ich rodzaju,
- 3) Informacje szczegółowe dotyczące zmian w rezerwach, pochodzące z not objaśniających.

Jak wynika z opisu polityki rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania stosowanej przez badane spółki, tworzenie rezerw uzależnione jest od wielu czynników czy okoliczności zewnętrznych i wewnętrznych mających wpływ na ich działalność. Charakterystykę polityki rachunkowości w obszarze ujmowania i wyceny rezerw spółek branży energetycznej objętych WIG 30 prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Polityka rachunkowości w zakresie ujmowania i wyceny rezerw

Grupa kapitałowa	Polityka rachunkowości w zakresie ujawniania i wyceny rezerw
1	2
PGE S.A.	Rezerwy są tworzone wówczas, gdy na spółkach Grupy ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. Jeżeli skutek zmiany wartości pieniądza w czasie jest istotny, kwota rezerwy odpowiada bieżącej wartości nakładów, które będą niezbędne do wypełnienia tego obowiązku. Zastosowana stopa dyskontowa brutto, odzwierciedla bieżącą ocenę rynku odnośnie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko związane konkretnie z danym składnikiem zobowiązań. Stopy dyskontowej nie obciąża ryzyko, o które skorygowano szacunki przyszłych przepływów pieniężnych. W zakresie wyceny jednostka stosuje się do zapisów MSR 37 dokonując oceny prawdopodobieństwa potencjalnych zobowiązań. Rezerwy na świadczenia pracownicze jednostka szacuje na podstawie metod aktuarialnych. Pozostałe rezerwy tworzone są w wielkościach szacowanych z uwzględnieniem założeń szczegółowych dla każdej tworzonej rezerwy. Zyski i straty aktuarialne wynikające ze

cd. tabeli 2

1	2
	zmiany założeń i korekt aktuarialnych ex post są ujmowane jako inne całkowite dochody (dotyczy świadczeń po okresie zatrudnienia) lub koszty operacyjne bieżącego okresu. Rezerwy branżowe jednostka ustala na podstawie przewidywanych kosztów, przy czym w przypadku rekultywacji i zagospodarowania wyrobisk kopalnianych rezerwę tworzy się w proporcji odpowiadającej stosunkowi wydobytego węgla do całkowitego wydobycia w okresie eksploatacji złoża
TAURON S.A.	Grupa tworzy rezerwy, gdy ciąży na niej istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz można wiarygodnie oszacować kwotę tego zobowiązania. Grupa uwzględni zmiany wartości pieniądza w czasie, jeśli są istotne. Grupa wyodrębnia rezerwy na świadczenia pracownicze, branżowe i pozostałe. Rezerwy na świadczenia pracownicze są szacowane na podstawie metod aktuarialnych. Rezerwy branżowe i pozostałe są prezentowane w wiarygodnie oszacowanej, bieżącej wartości przyszłych zobowiązań, z uwzględnieniem warunków szczegółowych przy rezerwach branżowych
ENEA S.A.	Rezerwy są tworzone wówczas, gdy na spółkach Grupy ciąży obecny obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne oraz można dokonać wiarygodnego szacunku kwoty tego obowiązku. Kwota, na którą tworzona jest rezerwa, stanowi najbardziej właściwy szacunek nakładów niezbędnych do wypełnienia obecnego obowiązku, zdyskontowanych na dzień bilansowy. Rezerwy na zobowiązania są wyceniane w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za lata 2010-2013.

Rozwiązania przyjęte w polityce rachunkowości badanych jednostek w zakresie rezerw są zgodne ze standardami międzynarodowymi, w szczególności MSR 37 oraz MSR 19. Użyte sformułowania w zakresie tworzenia i wyceny rezerw nie różnią się szczególnie od sformułowań użytych w wymienionych standardach. Wyjątek stanowią tutaj rezerwy branżowe, których zasady ujmowania i wyceny zostały zaprezentowane na przykładzie spółki PGE S.A.

Tytuły tworzonych rezerw zostały ustalone na podstawie bilansów badanych spółek i not objaśniających. Rodzaje rezerw tworzonych w jednostkach branży energetycznej WIG 30 prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Wykaz tytułów rezerw tworzonych w latach 2010-2013 w jednostkach branży energetycznej WIG 30

Tytuły tworzonych rezerw	PGE	ENEA	TAURON
1	2	3	4
1. Rezerwa na odroczone podatek dochodowy	x	x	x
2. Rezerwy na świadczenia pracownicze:			
Nagrody jubileuszowe	x	x	x
Świadczenia-emerytalno-rentowe	x	x	x
Odpisy na ZFSS	x	x	x
Program dobrowolnych odejść		x	x
Deputaty węglowe	x		x
Taryfa energetyczna	x	x	x

cd. tabeli 3

1	2	3	4
Premie i nagrody	x		x
Niewykorzystane urlopy	x		x
3. Rezerwy branżowe			
Świadczenia pochodzenia energii	x	x	x
Emisja CO ₂	x	x	x
Koszty składowania odpadów	x	x	
Koszty likwidacji zakładów górniczych i innych środków trwałych oraz koszty rekultywacji	x		x
4. Pozostałe rezerwy			
Korzystanie z gruntów (bez umowy)	x	x	x
Opłata za korzystanie ze środowiska		x	x
Roszczenia sporne	x	x	x
Restrukturyzacja			x
Koszty badania sprawozdań			x
Inne	x	x	x

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za lata 2010-2013.

Analizując rodzaje tworzonych rezerw w badanych jednostkach podzielono je na cztery grupy, takie jak: rezerwa na odroczony podatek dochodowy, rezerwy na świadczenia pracownicze, rezerwy branżowe i pozostałe rezerwy. Najbardziej rozbudowaną grupą rezerw, pod względem tworzonych tytułów były rezerwy na świadczenia pracownicze. Wśród badanych podmiotów najwięcej rezerw z różnych tytułów utworzyła Grupa Tauron, następnie PGE. W każdej z wymienionych grup rezerw Grupa Enea nie tworzy rezerw związanych z wydobyciem węgla, co wynikało z faktu, że jej działalność nie związana jest z wydobyciem węgla w odróżnieniu od Grupy Tauron i PGE. Wszystkie badane jednostki tworzyły rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego w związku z obowiązkiem prawnym. Istotnym rodzajem rezerw tworzonych przez badane spółki były rezerwy na świadczenia pracownicze. W sprawozdaniu z sytuacji finansowej rezerwy te były często prezentowane łącznie z zobowiązaniami z tytułu wynagrodzeń. Ustalenie wielkości tych rezerw wymagało w związku z tym szczegółowej analizy not objaśniających. Wartość większości rezerw na świadczenia pracownicze ustalana jest najczęściej przez aktuarium metodą prognozowanych świadczeń jednostkowych. Wśród rezerw na świadczenia pracownicze badane jednostki wyodrębniają różne tytuły, których odpowiednia klasyfikacja związana jest z ujęciem w sprawozdaniu z całkowitych dochodów, jako koszty operacyjne bądź finansowe. Zyski i straty aktuarialne będące skutkiem zmiany przyjętych założeń aktuarialnych, a odnoszone do różnych grup rezerw, będą z kolei ujmowane jako inne całkowite dochody lub jako koszt okresu. Wpływ na wynik finansowy będą miały pozycje odnoszone w koszty.

Specyficzną grupą rezerw w badanych spółkach były tzw. rezerwy branżowe, a w ich ramach rezerwa na emisję CO₂. Jej tworzenie wynika z niedoboru bezpłatnych uprawnień do wytwarzania zanieczyszczeń, które są produktem ubocznym powstającym przy produkcji energii. Rezerwa ta odnoszona jest w koszty podstawowej działalności operacyjnej. Inną rezerwą branżową tworzoną w ciężar kosztów działalności operacyjnej jest rezerwa z tytułu świadectw pochodzenia energii.

Wartość rezerw tworzonych w spółkach branży energetycznej w latach 2010-2013 oraz ich udział w zobowiązaniach i sumie bilansowej prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Wartość rezerw na 31.12.2010-31.12.2013 r. i ich udział w zobowiązaniach i sumie bilansowej

Spółka	Wartość rezerw [w mln]	Wartość zobowiązań [w mln]	Suma bilansowa [w mln]	Udział rezerw w zobowiązaniach [w %]	Udział rezerw w sumie bilansowej [w %]
Stan na 31.12. 2010 r.					
PGE	10 017,5	16 325,3	53 880,0	61,36	18,59
Tauron	4 096,3	8 218,2	23 430,3	49,84	17,48
Enea	1 196,3	2 960,2	12 836,7	40,41	9,32
Stan na 31.12.2011 r.					
PGE	11 115,3	17 589,3	58 762,6	63,19	18,92
Tauron	4 632,8	12 274,5	28 413,5	37,74	16,30
Enea	1 316,2	3 220,1	13 699,9	40,87	9,61
Stan na 31.12.2012 r.					
PGE	10 162,2	15 692,3	56 703,6	64,76	17,92
Tauron	5 351,2	14 473,6	31 273,7	36,97	17,11
Enea	1 736,9	3 766,5	14 680,5	46,11	11,83
Stan na 31.12.2013 r.					
PGE	10 761,9	17 444,0	60 751,3	62,92	17,71
Tauron	5 779,7	14 562,1	32 355,6	39,69	17,86
Enea	2 038,3	4 834,0	16 322,0	42,17	12,49

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za lata 2010-2013.

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że największą wartość na koniec badanych okresów sprawozdawczych miały rezerwy utworzone przez spółkę PGE, a najmniejszą rezerwy utworzone przez spółkę Enea.

Odnosząc wartość utworzonych rezerw na zobowiązania do całości zobowiązań należy stwierdzić, że jest on istotny. Udział rezerw w zobowiązaniach mieści się w przedziale 36%-65% i pozostawał na tym poziomie w całym badanym okresie. Największy udział w całości zobowiązań miały rezerwy w spółce PGE odpowiednio przeszło 61%, 63%, 64% i 62% w poszczególnych okresach sprawozdawczych. Udział rezerw na zobowiązania w całości zobowiązań w spółce Tauron kształtował się w przedziałach od 49,84% na 31.12.2010 r. do 36,97% na koniec roku 2012. Współce Enea przekraczał on 40%. Świadczy to o tym, że rezerwy są istotną pozycją zobowiązań.

Wysoką istotność rezerw jako składnika pasywów potwierdza także wskaźnik ich udziału w sumie bilansowej mieszczący się w przedziale od 9%-19%.

W kolejnym etapie przeprowadzonych badań przeanalizowano udział głównych grup rezerw w ogólnej wartości tworzonych rezerw badanych jednostek. Analizę przeprowadzono na podstawie not objaśniających. Wyniki przeprowadzonej analizy prezentuje tabela 5.

Tabela 5. Udział poszczególnych pozycji rezerw w rezerwach ogółem (w %)

Rodzaj rezerwy	PGE [%] 31.12				TAURON [%] 31.12				ENEA [%] 31.12			
	2013	2012	2011	2010	2013	2012	2011	2010	2013	2012	2011	2010
Rezerwa na odroczony podatek dochodowy	35,9	40,0	29,4	27,0	38,7	41,5	44,1	42,9	27,8	31,0	39,1	39,9
Rezerwa z tytułu świadczeń pracowniczych	23,2	26,8	19,5	20,3	31,8	36,3	32,3	32,1	30,5	33,1	37,1	38,4
Pozostałe rezerwy	40,9	37,2	51,1	52,5	29,5	22,2	23,6	25,0	41,8	35,9	23,8	21,7

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za lata 2010-2013.

Z danych prezentowanych tabeli 5 wynika, że w sektorze energetycznym brakuje dominującej grupy rezerw. W spółce Tauron największy udział w całości utworzonych rezerw miała rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, z wyjątkiem 31.12.2013 r. wskaźnik udziału wynosił powyżej 40%. W spółce PGE największy udział miały pozostałe rezerwy, na koniec 2011 i 2010 r. powyżej 50%. Natomiast w spółce Enea udział poszczególnych pozycji rezerw ulegał zmianie w badanym okresie i kształtował się na poziomie od 25% (pozostałe rezerwy) do 39,9% (rezerwa na odroczony podatek dochodowy). Przy podziale rezerw na trzy grupy rodzajowe wykazywane w bilansie trudno wskazać najbardziej istotne pozycje. Być może bardziej miarodajna byłaby analiza szczegółowa, uwzględniająca bardziej szczegółową klasyfikację rezerw.

W kolejnym etapie badania dokonano analizy zmian wartości rezerw. Dynamikę rezerw w latach 2010-2013 prezentuje tabela 6.

Tabela 6. Dynamika rezerw w spółkach branży energetycznej WIG 30 za lata 2010-2013

Spółka	Dynamika rezerw					
	zmiany wartościowe [w mln]			zmiany procentowe [w %]		
	2013/12	2012/11	2011/10	2013/12	2012/11	2011/10
PGE	599,7	-953,1	1 097,8	5,90	-8,57	10,96
Tauron	428,5	718,4	536,5	8,01	15,51	13,10
Enea	301,4	420,7	119,9	17,35	31,96	10,02

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za lata 2010-2013.

Przedstawione w tabeli 6 dane wskazują, w badanych okresach, z wyjątkiem roku 2012, stan rezerw wzrastał. Największa przyrost wartości rezerw nastąpił w spółce PGE w 2011 r. Jedyne spadki wartości rezerw o 953 mln zł miał miejsce w roku 2012, również w spółce PGE. Może to świadczyć o zbyt dużej wartości utworzonych rezerw przez spółkę w roku 2012 i konieczności ich rozwiązania w kolejnym okresie sprawozdawczym.

Zmiany stanu rezerw powodowane ich tworzeniem i rozwiązywaniem na skutek niewykorzystania mają wpływ na wynik finansowy, dlatego istotną częścią przeprowadzonego badania była ocena wpływu zmiany stanu rezerw na wynik finansowy. Analizie poddane zostały kwoty utworzonych i rozwiązanych rezerw oraz ich wpływ na wynik finansowy, przy uwzględnieniu, że rezerwy tylko rezerwy utworzone i rozwiązane na skutek niewykorzystania wpływają na wielkość wyniku finansowego, natomiast wykorzystanie rezerw powoduje wzrost zobowiązań. Wyniki tej analizy w kolejnych latach prezentują tabele 7-10.

Tabela 7. Udział procentowy rezerw utworzonych i rozwiązanych w wyniku finansowym grup kapitałowych branży energetycznej WIG 30 za 2013 r. (dane w tys. zł)

Spółka	Zn/Sn ^a	RU ^b	(RU:Zn/Sn) x x 100 [%]	RR ^c	(RR:Zn/Sn) x x 100 [%]
PGE S.A.	4 093 775	339 430	8,29	73 913	1,80
TAURON S.A.	1 308 318	1 473 243	112,60	18 582	1,42
ENEA S.A.	715 360	684 925	95,74	27 886	3,90

^a Zysk netto/strata netto (skorygowane o udziały niekontrolujące).

^b Rezerwy utworzone w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

^c Rezerwy rozwiązane w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za rok 2013.

Tabela 8. Udział procentowy rezerw utworzonych i rozwiązanych w wyniku finansowym grup kapitałowych branży energetycznej WIG 30 za 2012 r. (dane w tys. zł)

Spółka	Zn/Sn ^a	RU ^b	(RU:Zn/Sn) x x 100 [%]	RR ^c	(RR:Zn/Sn) x x 100 [%]
PGE S.A.	3 588 323	586 090	16,33	75 244	2,10
TAURON S.A.	1 476 392	1 541 181	104,39	30 349	2,06
ENEA S.A.	688 459	733 261	106,51	75 154	10,92

^a Zysk netto/strata netto (skorygowane o udziały niekontrolujące).

^b Rezerwy utworzone w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

^c Rezerwy rozwiązane w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za rok 2012.

Tabela 9. Udział procentowy rezerw utworzonych i rozwiązanych w wyniku finansowym grup kapitałowych branży energetycznej WIG 30 za 2011 r. (dane w tys. zł)

Spółka	Zn/Sn ^a	RU	(RU:Zn/Sn) x x 100 [%]	RR	(RR:Zn/Sn) x x 100 [%]
PGE S.A.	4 941 746	352 502	7,13	54 790	1,11
TAURON S.A.	1 220 011	1 263 829	103,59	37 242	3,05
ENEA S.A.	793 292	109 219	13,77	42 749	5,39

^a Zysk netto/strata netto (skorygowane o udziały niekontrolujące).

^b Rezerwy utworzone w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

^c Rezerwy rozwiązane w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za rok 2011.

Tabela 10. Udział procentowy rezerw utworzonych i rozwiązanych w wyniku finansowym grup kapitałowych branży energetycznej WIG 30 za 2010 r. (dane w tys. zł)

Spółka	Zn/Sn ^a	RU	(RU:Zn/Sn) x x 100 [%]	RR	(RR:Zn/Sn) x x 100 [%]
PGE S.A.	2 992 106	406 943	13,60	301 627	10,08
TAURON S.A.	858 656	1 214 234	141,41	16 688	1,94
ENEA S.A.	639 262	194 589	30,44	56 966	8,91

^a Zysk netto/strata netto (skorygowane o udziały niekontrolujące).

^b Rezerwy utworzone w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

^c Rezerwy rozwiązane w roku (bez rezerw z tytułu odroczonego podatku i rezerw na świadczenia pracownicze).

Źródło: Na podstawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. za rok 2010.

Badane spółki tworzyły rezerwy w kolejnych badanych okresach, wykorzystywały je oraz rozwiązywały. Analiza udziału rezerw utworzonych i rozwiązanych obejmuje tylko rezerwy branżowe i inne rezerwy ze względu na sposób

ujawniania informacji w notach. Otrzymane wyniki wyraźnie wskazują największy wpływ utworzonych rezerw na wynik finansowy w Grupie Tauron S.A., a najniższy w Grupie PGE S.A. W Grupie Tauron S.A. udział rezerw utworzonych w wyniku finansowym w całym badanym okresie przekroczył 100%, a rezerw rozwiązanych mieścił się w przedziale od 1,5%-3%. Największy udział rezerw rozwiązanych w wyniku finansowym widoczny jest w Grupie Enea S.A.

Podsumowanie

Tworzone w rachunkowości rezerwy na zobowiązania są kategorią bilansową oraz wynikową i dlatego ich wartość może wpływać na obraz sytuacji finansowej, a także wielkość wyniku finansowego prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. Celem artykułu było wykazanie wpływu rezerw tworzonych przez spółki z branży energetycznej objęte WIG 30 na wartości prezentowane w ich sprawozdaniach finansowych. Z przeprowadzonej analizy skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz not objaśniających do sprawozdań finansowych grup kapitałowych PGE S.A., Tauron S.A., Enea S.A. można sformułować następujące wnioski:

1. Badane spółki tworzyły wszystkie rodzaje rezerw wykazywane we wzorze sprawozdania finansowego, a więc rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego, rezerwy na świadczenia emerytalne i podobne oraz pozostałe rezerwy a ich udział w wartości zobowiązań i sumie bilansowej był istotny.
2. Specyficzną grupą rezerw tworzonych przez badane jednostki były tzw. rezerwy branżowe związane ze specyfiką działalności badanych spółek tj. rezerwy na koszty emisji CO.
3. Wszystkie badane spółki w poddanym analizie okresie tworzyły, wykorzystywały i rozwiązywały rezerwy na zobowiązania.
4. Rezerwy stanowiły istotną pozycję w sprawozdaniu z sytuacji finansowej badanych spółek, o czym świadczy przeprowadzona analiza pionowa pasywów bilansu (struktury kapitałów).
5. Tworzone rezerwy wpływały na wysokość wyniku finansowego prezentowanego w sprawozdaniu finansowym, zarówno jako kategoria zmniejszająca wynik (rezerwy utworzone), jak i jako pozycja zwiększająca wynik finansowy (rezerwy rozwiązane, niewykorzystane).
6. Tworzone rezerwy niewątpliwie stanowią ważny instrument polityki rachunkowości pozwalający na kształtowanie sprawozdania finansowego i w szczególności wartości wyniku finansowego w zakresie obowiązujących regulacji rachunkowości, jednak określenie ich wpływu na wynik finansowy często jest trudne ze względu na brak szczegółowych informacji w tym zakresie wykazywanych w sprawozdaniu finansowym.

Literatura

- Duraj A. (2004), *Kształtowanie rezerw w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kamela-Sowińska A. (2010), *Rezerwy* [w:] A. Kamela-Sowińska (red.), *Rachunkowość zaawansowana. Część I*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości, Poznań.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej [MSSF] (2014), SKwP, Warszawa.
- Poniatowska L. (2009), *Odzwierciedlenie rezerw w sprawozdaniu finansowym*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 542, *Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia*, nr 18, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Poniatowska L. (2011), *Metody wyceny rezerw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 668, *Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia*, nr 41, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Poniatowska L. (2014), *Polityka rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania i jej znaczenie w kształtowaniu wyniku finansowego*, „Studia Ekonomiczne”, nr 201.
- Strojek-Filus M., Kumor I. (2015), *Wartość bilansowa jednostki gospodarczej w ujęciu krajowych i międzynarodowych standardów rachunkowości*, CeDeWu, Warszawa.
- Sprawozdania finansowe badanych jednostek udostępnione na stronach internetowych emitentów.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 2013, poz. 330 z późn. zm.

THE IMPACT OF PROVISIONS FOR LIABILITIES ON VALUES PRESENTED IN THE FINANCIAL STATEMENT FOR EXAMPLE OF WIG 30 COMPANIES FROM ENERGY SEGMENT

Summary: The article deals with the issue of provisions for liabilities as a category reporting in the financial statement. The objective of the paper is to analyze the impact provisions for liabilities on values presented in the financial statement for example of WIG 30 companies from energy segment. The methods of critical analysis of literature and accounting standards, case study and methods deduction and induction were used to prepare this article.

Keywords: provisions for liabilities, financial statement, accounting policy.